

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران
سال هشتم، شماره پیاپی ۲۴، شماره اول، بهار ۱۳۹۸
تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۴/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۶/۰۸
صص ۸۵-۹۶

بررسی تأثیر عوامل محیطی بر احساس امنیت زنان (نمونه موردی محله سهل آباد شیراز)

مریم روستا*، استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، ایران

m-roosta@shirazu.ac.ir

پردیس احمدی، دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر

تهران، ایران

p.ahmadi@student.art.ac.ir

چکیده

زنان از جمله مهم‌ترین گروه‌های استفاده‌کننده از فضاهای شهری هستند و حضور آنان در اجتماع، الزامات و و پیش‌نیازهایی می‌طلبد که یکی از مهم‌ترین این الزامات، امنیت است. این مقاله، درصدد است براساس مقیاس محله رابطه میان شاخص‌های محیطی و احساس امنیت زنان را در فضاهای شهری مشخص کند. در این پژوهش، از روش کمی از نوع پیمایش استفاده شده است و داده‌ها به کمک پرسش‌نامه جمع‌آوری شده‌اند. شاخص‌های محیطی مؤثر بر احساس امنیت زنان، از پژوهش‌های پیشین استخراج شده است و پس از پالایش، ۲۵ شاخص انتخاب و در قالب چهار بُعد کالبدی فضایی، عملکردی، بصری ادراکی و اجتماعی دسته‌بندی شده‌اند. پس از آن، به کمک پرسش‌نامه در قالب ۱۴ گویه با طیف لیکرت، میزان تأثیر شاخص‌های منتخب در محله سهل آباد شیراز - به صورت نمونه موردی - در میان ۳۷۰ نفر از زنان ساکن در این محله، بررسی شده است. در نهایت، داده‌های حاصل از پیمایش به روش رگرسیون لجستیک ترتیبی تحلیل شده‌اند. نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد در بعد کالبدی فضایی بهبود «وضعیت نورپردازی» و در بعد ادراکی بهبود «شهرت محله»، «خوانایی و وضوح مسیرها» و «حس تعلق به محله» بیشترین تأثیر را بر احساس امنیت زنان دارد. اهمیت جنبه ذهنی امنیت و نیز تأثیرگذاری بعد ادراکی فضا بر احساس امنیت، لزوم توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری را به ابعاد هویتی ادراکی در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری به خصوص در مقیاس محله نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: احساس امنیت، زنان، فضاهای شهری، محله، رگرسیون لجستیک ترتیبی

*نویسنده مسئول: ۰۹۱۷۷۱۷۵۲۵۷

Copyright©2019, University of Isfahan. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>), which permits others to download this work and share it with others as long as they credit it, but they can't change it in any way or use it commercially.

Doi: 10.22108/ssoss.2019.111934.1266

مقدمه

زنان، نیمی از جمعیت شهری و بخش تأثیرگذاری از بافت اجتماعی شهر را به خود اختصاص داده‌اند. در سال‌های اخیر افزایش مشارکت اجتماعی این بخش از جامعه در زمینه‌های مختلف، اهمیت برنامه‌ریزی و طراحی شهری را برای تسهیل و ارتقاء حضور آنان در شهر و فضاهای شهری بیشتر کرده است. حضور بی‌دغدغه و انجام فعالیت‌های اختیاری این طیف جمعیتی در عرصه زندگی شهری پیش‌شرط‌هایی می‌طلبد که بی‌شک، یکی از مهم‌ترین آنها امنیت است. تاکنون پژوهش‌های بسیاری اهمیت این موضوع و بررسی میزان اثرگذاری شاخص‌های مختلف بر ارتقاء حس امنیت را ارزیابی کرده‌اند. این پژوهش‌ها با رویکردهای جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، جرم‌شناسی و درنهایت رویکردهای محیطی و فضایی درباره خاستگاه معماری و شهرسازی انجام شده‌اند. مقیاس محله یکی از مهم‌ترین مقیاس‌های مکانی برای مطالعه و طراحی و برنامه‌ریزی به‌منظور بهبود وضعیت امنیت زنان و حضور آنها در عرصه‌های عمومی است.

این مقاله تلاش می‌کند شاخص‌های محیطی مؤثر بر ارتقاء حس امنیت زنان را در منابع نظری جمع‌بندی و سپس به کمک پیمایش، میزان تأثیر و اولویت‌بندی هریک از آنها را برای توجه‌کردن به این مسائل در طرح‌ها و برنامه‌های شهری بررسی کند.

در ادامه مقاله، ابتدا مبانی نظری تبیین و پیشینه پژوهش مرور می‌شود و سپس ضمن معرفی روش پژوهش، نمونه موردی و جامعه آماری فرآیند انجام پژوهش شرح داده خواهد شد. در ادامه، یافته‌های حاصل از آزمون، تحلیل و درنهایت، بحث و نتیجه‌گیری ارائه خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

فضاهای محله‌ای

فضاهای محله‌ای در واقع همان فضاهای باز شهری در مقیاس محله هستند که در میان طیف سلسله‌مراتب فضای عمومی تا

فضای نیمه‌خصوصی قرار گرفته‌اند. این دسته فضاها به دلیل مقیاس کوچک و نوع فعالیت‌های جاری خود، قادرند جمعیت ساکن در محله را جذب کنند و تعاملات اجتماعی را در این مقیاس ارتقا بخشند؛ به همین دلیل، به گفته دکتر مدنی‌پور، فضاهای عمومی محلات نباید باقی‌مانده‌ای از توده خانه‌های موجود باشند؛ زیرا شرط بقاء حیات اجتماعی ساکنان هستند و در سلسله‌مراتب فضاهای شهری نقشی فعال در زنجیره پیوسته تجارب عینی و ذهنی ایفا می‌کنند (مدنی‌پور، ۱۳۸۷: ۴۵).

فضاهای محله‌ای به دلیل انجام فعالیت‌های روزمره زندگی بهترین گزینه برای برقراری عدالت جنسیتی در فضاهای شهری هستند؛ زیرا در درون شهر، بیشترین ارتباط زنان با چنین فضاهایی است. براساس برخی شواهد در بررسی تاریخی فضاهای شهری ایران، در این مقیاس فضاهایی مختص به زنان وجود داشته است. انتهای معابر بن‌بست، سکوی جلوی خانه‌ها و نظیر آنها فضاهایی امن، راحت و محصور برای زنان فراهم می‌آورده است (رضازاده و محمدی، ۱۳۸۷: ۶۷ و ۶۶) بنابراین، در طول زندگی روزمره، این دسته از فضاهای شهری از لحاظ مقیاس، کیفیت‌های فضایی و میزان دسترسی یکی از مناسب‌ترین فضاها برای حضور زنان و تعاملات اجتماعی آنان هستند. با توجه به این مطلب، می‌شود در این فضاها به‌طور خاص، طراحی و برنامه‌ریزی را برای ارتقاء امنیت - به‌صورت مهم‌ترین مطالبه حضور زنان در حیات شهری - دنبال کرد.

امنیت و فضای شهری

مازلو نیازهای انسانی را طبقه‌بندی کرده و بر مبنای تقسیم او نیاز به امنیت همواره از نیازهای اساسی انسان بوده است و پس از نیازهای فیزیولوژیک (آب و غذا و...) به شکل دومین طبقه از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نیازها معرفی شده‌اند. به عقیده مازلو^۱ (1967) در صورت برآورده‌نشدن نسبی نیاز به امنیت، نیازهای مهم‌تر انسان مانند نیاز به عشق و احترام نیز به‌طور

¹ Maslow

نبودن نظارت عمومی و دسترسی به راه فرار می‌داند و به باور او با استفاده از سازوکارهای نمادین طراحی محیط مصنوع، می‌شود امنیت محیط را تا حد زیادی افزایش داد (ر. ک. نیومن، ۱۳۷۸).

در رویکرد^۳ CEPTED نیز مؤلفه‌های محیطی مؤثر بر کاهش جرم و بهبود امنیت، به‌طور مستقیم در قالب یک چک لیست تدوین شده است (ر. ک. Ray, 1971). این نظریه مبتنی بر تأثیر کیفیت محیط بر رفتار انسان است و مطابق آن، طراحی مناسب فضا و محیط ساخته‌شده به کاهش فرصت‌های مجرمانه، افزایش ترس از جرم و بهبود کیفیت زندگی منجر می‌شود (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۷: ۷۴).

هیلیر^۴ (1996) بر افزایش امنیت از طریق افزایش تحرک و جنبش در فضاهای شهری تأکید دارد. بنا بر نظر او مکان‌هایی که برای حرکت و جنبش ظرفیت کمتری دارند، برای وقوع جرم مستعد هستند؛ همچنین، با بزرگ‌تر شدن فضا، افزایش حضور مردم و ایجاد الگوهای حرکتی، امنیت استفاده‌کنندگان از فضا ارتقاء می‌یابد (Brenda & Pei, 1997).

بارتون و لین در پژوهش خود تأکید می‌کنند که آشنا بودن فضا و وجود داشتن حس غربت، در تقویت احساس امنیت ذهنی نقش تعیین‌کننده‌ای دارد؛ همچنین، زمینه مثبت یا منفی ذهنی به‌یادمانده از فضا نیز به‌صورت چشمگیری بر دریافت ادراکی امنیت از فضا تأثیر دارد (Burton & Lynne, 2006).

لطفی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «ارزیابی مؤلفه‌های کالبدی فضاهای عمومی و تأثیر آن در احساس امنیت اجتماعی شهروندان بابل» بر معناداری و مستقیم بودن رابطه میان مؤلفه‌های محیطی و امنیت اجتماعی تأکید دارند.

رحیمی و پیربابایی (۱۳۹۲) در پژوهش خود در شهر تبریز، به وجود همبستگی معنادار میان سازمان‌دهی فضایی و ادراکی خیابان با احساس امنیت عابران اشاره می‌کنند.

طبق پژوهش بمانیان و همکاران (۱۳۸۸) میان احساس امنیت درک‌شده از فضا و میزان تردد و استفاده از آن فضا

نسبی برآورده نمی‌شوند و انسان حتی از دستیابی به خواسته‌های متعالی خود، مانند خودشکوفایی، زیباشناختی، دانستن و فهمیدن باز می‌ماند (لنگ، ۱۳۸۱: ۹۶).

امنیت دو جنبه عینی و ذهنی دارد که جنبه عینی و بیرونی آن، ایمنی^۱ و جنبه ذهنی و درونی آن احساس امنیت^۲ نامیده می‌شود (کارگر، ۱۳۸۳: ۳۶). جنبه‌های ذهنی و عینی امنیت به‌صورت مستقیم باهم در ارتباط هستند؛ اما همان‌طور که میان ترس و خطر تفاوت وجود دارد، باید میان احساس امنیت و امنیت نیز تفاوت قایل شد (مدیری، ۱۳۸۵: ۲۶). برخی کارشناسان مانند صالحی (۱۳۸۷) احساس امنیت را برای جامعه ضروری‌تر و مهم‌تر از امنیت می‌دانند؛ بنابراین، تمرکز بر «احساس امنیت» و بررسی راهکارهای محیطی ارتقاء آن، از دغدغه‌های حوزه شهرسازی به شمار می‌آید.

صاحب‌نظران امنیت شهری را پیش‌شرطی ابتدایی و ضروری برای توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌دانند؛ بر این اساس، هر نوع توسعه شهری بدون امنیت امکان‌پذیر نخواهد بود (صارمی و صارمی، ۱۳۹۰: ۸). لینچ (۱۳۸۴) امنیت را از ویژگی‌های اصلی شهر و فضای شهری خوب می‌داند.

فضاهای عمومی شهری نیز با موضوع امنیت تعامل نزدیکی دارند. منابع علمی متعددی به اهمیت و ضرورت امنیت در فضاهای شهری توجه کرده‌اند. جیکوبز در کتاب معروف خود، در ارتباط با مقوله احساس امنیت، بر اهمیت نظارت غیررسمی در قالب «چشم‌های خیابان» و مشارکت و حضور فعالانه مردم در فضای شهری تأکید می‌کند. او معتقد است امن نبودن بسیاری از نقاط شهرها به دلیل مشکل ضعف کالبدی و محیطی برای حضور مردم و تأمین سرزندگی است (ر. ک. جیکوبز، ۱۳۸۶).

اسکار نیومن در نظریه «فضاهای قابل دفاع» بر نظارت فعالانه و تعریف عرصه‌ها و ارتقاء وضعیت کالبدی فضاهای شهری و محله‌ای برای کاهش جرم و ارتقاء امنیت تأکید کرده است. او سه ویژگی مهم فضاهای مستعد جرم را بیگانگی،

³ Crime Prevention Through Environmental Design

⁴ Hilier

¹ Security

² Safety

رابطه مستقیمی وجود دارد.

با بررسی منابع پژوهشی و میزان تکرار پژوهش‌های مرتبط با حوزه امنیت و محیط، می‌شود یقین حاصل کرد که میان برخی از شاخص‌ها و کیفیت‌های محیطی با امنیت، رابطه مستقیم و هم‌بستگی معناداری وجود دارد.

زنان، امنیت و فضای شهری

نیمی از جمعیت ساکن در شهرها زنان هستند و روند روزافزون حضور آنها در محیط‌های کار و فعالیت اجتماعی شهری سبب می‌شود تا در مکان‌یابی و طراحی و ساخت کالبد شهر، به حضور گسترده این قشر در فضاها و عرصه‌های مختلف سکونت، کار و حمل‌ونقل توجه شود (قاضی‌نژاد و شاکری، ۱۳۹۱). در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای عمومی شهری برای جلب رضایت تمام گروه‌های استفاده‌کننده از فضا باید نیازهای زنان شناخته و زمینه‌های ایجاد حقوق مدنی در رابطه با حضور آنان فراهم شود (کیقبادی، ۱۳۹۳).

زنان به دلیل ویژگی‌های جسمی و روحی خاص خود، نسبت به مردان کمتر احساس امنیت می‌کنند (گلی و همکاران، ۱۳۹۴). جنسیت به صورت تأثیرگذارترین عامل شخصیتی در احساس ناامنی مطرح شده است. عموماً زنان بیشتر از مردان ترس و ناامنی را احساس می‌کنند و مردان احساس مثبت‌تری نسبت به امنیت محیط خود دارند (بمانیان و همکاران، ۱۳۸۸).

بل تأکید می‌کند درک یک زن از امنیت به این بستگی دارد که او به چه میزان محیط فیزیکی و اجتماعی اطراف خود را بشناسد و در آن احساس راحتی داشته باشد. عواملی چون ارتباطات اجتماعی و نوع گروه‌های اجتماعی حاضر در یک فضا در مقایسه با مؤلفه‌های طراحی آن، بر احساس امنیت زنان بیشتر تأثیر دارند (Bell, 1998).

فضای شهری مناسب باید تا حد زیادی امنیت گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از خود را تأمین کند. امروزه، با اندازه‌گیری تعداد زنان و مردان استفاده‌کننده از فضا و میزان احساس آرامش و امنیت آنها از حضور در آن فضا می‌شود

میزان موفقیت هر فضای شهری را محاسبه کرد (حاجی‌احمدی و همکاران، ۱۳۹۴).

شاخص‌های محیطی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری

در فضاهای شهری، درک زنان از امنیت به مؤلفه‌های بسیاری وابسته است. ویژگی‌های کالبدی‌فضایی، وضعیت اقتصادی، وضعیت سیاسی و اجتماعی و مسائل فرهنگی هر یک با شاخص‌های خود بر میزان احساس امنیت زنان تأثیرگذارند؛ اما پژوهش‌ها نشان می‌دهد زنان در فضای شهری با کیفیت مناسب، بیشتر احساس امنیت می‌کنند و حضورشان در این مکان‌ها پررنگ‌تر است.

بمانیان و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهش خود به جنبه‌های دوسویه کالبدی-اجتماعی فضا بر احساس امنیت زنان توجه کرده‌اند و شش عامل شهرت فضا، آشنابودن فضا، عدالت اجتماعی، تراکم جمعیتی یک فضا، نظارت و مراقبت از فضا و جاذبه و اجتماع‌پذیری فضا را بر احساس امنیت زنان مؤثر دانسته‌اند.

ضابطیان و همکاران (۱۳۸۹) در جمع‌بندی خود از مؤلفه‌های برنامه‌ریزی کالبدی فضاهای شهری بر احساس امنیت زنان، به این عوامل اشاره می‌کنند: کاربری‌ها و فعالیت‌های ناشی از آنان، خوانایی، دسترسی و نفوذپذیری، نظارت غیررسمی، میزان آشنایی با فضا و حیات شبانه.

گلی (۱۳۹۰) در پژوهش خود تأکید می‌کند که در فضاهای شهری میان نوع کاربری، تنوع فعالیتی، بازه‌های زمانی فعالیت‌ها و نیز چگونگی مجاورت کاربری‌ها با احساس امنیت زنان در آن فضاها رابطه معناداری وجود دارد.

گلی و همکاران (۱۳۹۴) در فضاهای عمومی شهری میان فرم فضا، اطلاعات محیطی، نور، میزان دسترسی، کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین با احساس امنیت اجتماعی زنان رابطه معناداری یافته‌اند.

در بررسی‌های کتابخانه‌ای عوامل مؤثر بر میزان احساس

نامناسب بودن پیاده‌روها، نامناسب بودن سرویس‌های بهداشتی عمومی و کمبود علائم و اطلاعات هستند (Jagori, 2010). در پژوهش دیگری عواملی مانند میزان ساختمان‌های فرسوده، بناهای رهاشده، زمین‌های خالی، وجود نقاط پنهان، کیفیت نامناسب پیاده‌روها و نقاشی‌های نامناسب دیواری بر احساس ناامنی در فضاهای شهری تأثیر دارند (Pitner et al., 2012). به اعتقاد فوستر و همکارانش نیز عوامل محیطی مؤثر بر وقوع جرم در فضاهای شهری شامل این موارد هستند: تفکیک نامناسب کاربری‌ها، وجود انواع آلودگی‌ها و وجود فعالیت‌های نامتجانس (Foster et al., 2011).

جدول شماره ۱، جمع‌بندی شاخص‌های محیطی امنیت را در منابع مختلف نشان می‌دهد.

روش و فرآیند پژوهش

در نخستین مرحله پژوهش، برای یافتن شاخص‌های محیطی مؤثر بر امنیت زنان در فضاهای شهری منابع و اسناد کتابخانه‌ای مطالعه و بررسی قرار شده است. هدف آن بوده است که به این شیوه، ضمن تدوین مبانی نظری، شاخص‌های لازم برای پیمایش و تدوین پرسش‌نامه، اولویت‌بندی و انتخاب شوند. نمودار تصویر شماره ۱، فراوانی تکرار شاخص‌ها را در منابع کتابخانه‌ای نشان می‌دهد. همان گونه که در این نمودار دیده می‌شود، شاخص‌های نظارت رسمی و غیررسمی، دسترسی‌پذیری و نورپردازی مناسب، بیشترین میزان فراوانی را در منابع نظری به خود اختصاص داده‌اند.

امنیت زنان در فضاهای شهری را چنین بر شمرده‌اند: مزاحمت‌های خیابانی، امنیت تردد شبانه در شهر، وضعیت حمل‌ونقل، میزان دسترسی، فیزیک محیط، اشراف‌داشتن بر فضا، کیفیت پیاده‌روها، روشنایی، رنگ، پوشش گیاهی، حجاب و پوشش، نظارت‌های عمومی و رسمی و حضور پلیس (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۶).

شکوری‌اصل (۱۳۹۵) در پژوهش خود، بیست و شش شاخص محیطی مؤثر بر احساس امنیت زنان را در سه بعد فرم، عملکرد و معنا دسته‌بندی کرده و برای آنها از آزمون کمی استفاده کرده است.

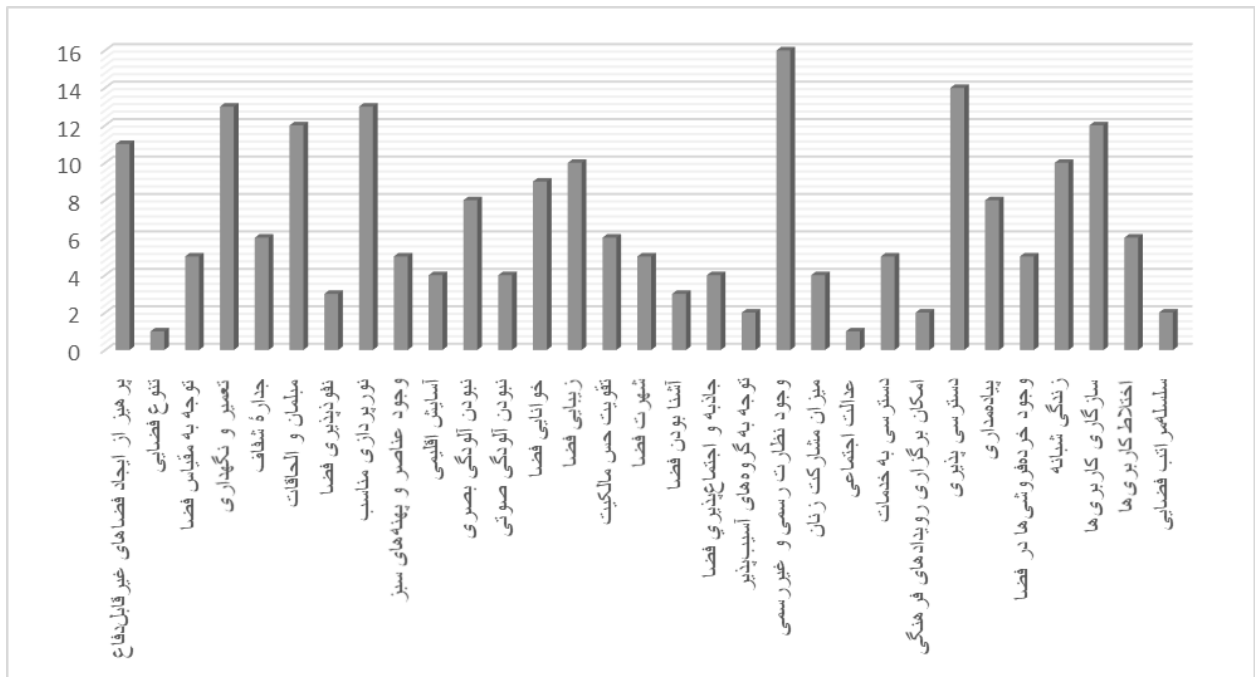
پین، طراحی نامناسب فضاها و خیابان‌های شهری را بر وقوع جرم و احساس ناامنی مؤثر می‌داند (Pain, 2000). در پژوهش دیگری عوامل مؤثر بر ناامنی زنان را رعایت‌نکردن سلسله‌مراتب فضایی، نظارت کم بر فضاهای شهری و مراقبت کم از ساختمان‌ها دانسته‌اند (Brown et al., 2004). به اعتقاد موسر، در فضاهای شهری مهم‌ترین مکان‌های ناامن برای زنان مکان‌ها و فضاهای کم‌نور و تاریک، ایستگاه‌های اتوبوس دورافتاده و سرویس‌های بهداشتی نامناسب هستند (Moser, 2004).

کوزنز و همکارانش، عوامل تشدیدکننده ناامنی زنان را وجود نقاط دورافتاده، کیفیت نامناسب راه‌ها و تقاطع‌ها و نامناسب بودن پیاده‌روها می‌دانند (Cozens et al., 2005).

براساس پژوهشی از مؤسسه جگوری در دهلی عوامل محیطی مؤثر بر احساس ناامنی زنان در خیابان‌های شهر، شلوغی محل‌های انتظار برای وسایل حمل‌ونقل عمومی،

جدول شماره ۱- جمع‌بندی پیشینه پژوهش

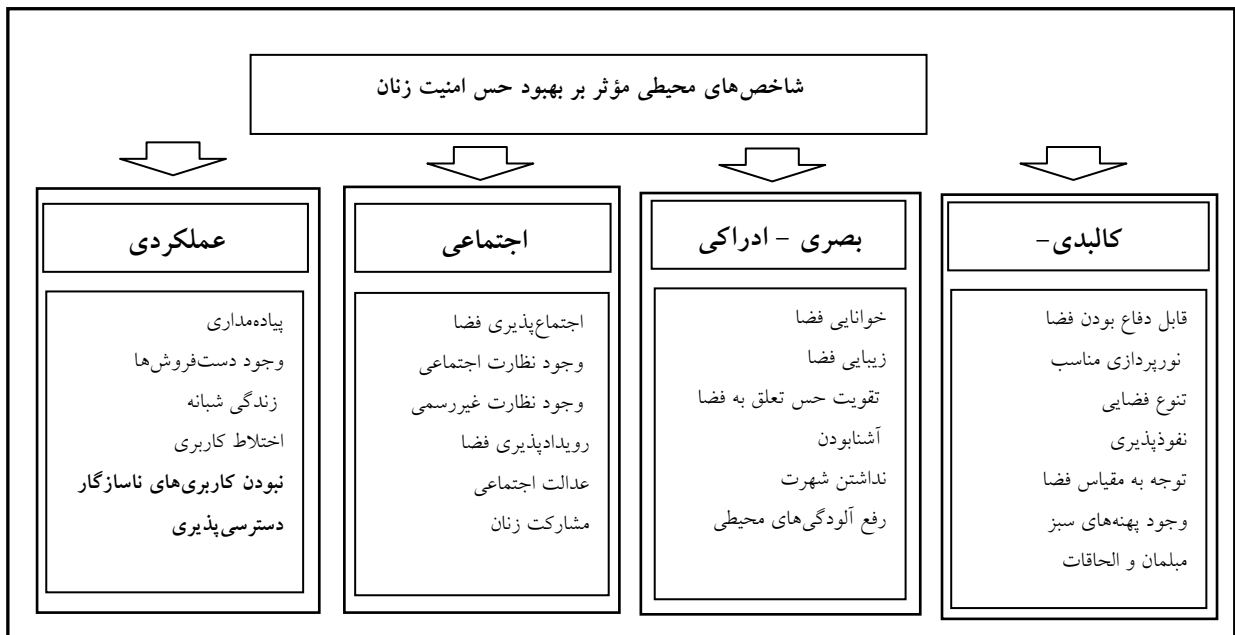
شاخص	سال	شاخص‌های مؤثر بر امنیت
پورجعفر و همکاران	۱۳۸۷	استفاده از تابلوها و علائم- نظارت طبیعی- افزایش حس مالکیت- کنترل ورودی‌ها- نورپردازی مناسب- مبلمان و تجهیزات- دسترسی مناسب- دسترسی به کیوسک تلفن (دسترسی به کمک)- جداره شفاف- تعمیر و نگهداری- نظارت غیررسمی - توجه به کاربری‌ها
صالحی	۱۳۸۷	نبودن ازدحام- خوانایی- پرهیز از ایجاد فضاهای غیر قابل دفاع- وجود تابلوها و علائم- زیبایی بصری- نورپردازی مناسب- نبودن آلودگی محیطی- وجودداشتن آلودگی صوتی- دسترسی مناسب- کیفیت سکونت مناسب- سازگاری فعالیت‌ها
بمانیان و همکاران	۱۳۸۸	شهرت فضا- آشنابودن فضا- عدالت اجتماعی- تراکم جمعیتی در یک فضا- نظارت و مراقبت از فضا و جاذبه و اجتماع‌پذیری فضا
الیاس‌زاده‌مقدم و ضابطیان	۱۳۸۹	کاربری‌ها و فعالیت‌های ناشی از آنها- امنیت تردد زنان- خوانایی فضاهای شهری- مراقبت‌های طبیعی و مصنوعی- میزان آشنایی فضا- حیات شبانه شهری- شهرت فضاها
محسنی‌تبریزی و همکاران	۱۳۹۰	نور و روشنایی- زیبایی بصری- جداره شفاف- نظارت رسمی- نظارت غیررسمی- کنترل ورودی‌ها- تعمیر و نگهداری- مبلمان و تجهیزات- وجودداشتن کنج‌های مخفی- سازگاری فعالیت‌ها
مستفوی‌الممالکی و بهرامی	۱۳۹۳	مغایر- علائم و مبلمان شهری- کاربری اراضی- خوانایی- پوشش گیاهی- دانه‌بندی و فشردگی بافت- تناسب بصری- نظارت غیررسمی- وجودداشتن آلودگی محیطی
شبانیه و همکاران	۱۳۹۳	مشارکت زنان در شهر- حمل‌ونقل زنان در شهر- خوانایی فضاهای شهری- دسترسی داشتن به کمک- حیات شبانه کاربری‌ها و فعالیت‌های شهری- آشنابودن فضا- شهرت محیط- نظارت و مراقبت از فضا- جاذبه و اجتماع‌پذیری فضا
زرقانی و شادمهری	۱۳۹۳	احترام به مالکیت خصوصی- بزرگی خانه- سازمان‌دهی عبور و مرور- نمای ساختمان- اشراف‌نداشتن بر دیگران- نمادهای شهر- وجودداشتن آلودگی محیطی- نور و روشنایی
گلی و همکاران	۱۳۹۳	آسایش بصری و محیطی- وجودداشتن اطلاعات محیطی گمراه‌کننده- فرم فضا- خلوت‌بودن- نور- کنترل نفوذپذیری- کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین- متغیرهای زمینه‌ای- دسترسی به خدمات و حمل‌ونقل عمومی
ایزدی و حقی	۱۳۹۴	پیاده‌مداری- زیبایی‌شناسی- اجتماع‌پذیری- امنیت شبانه- نظارت مستقیم- آسایش محیطی- ساختار محیط
شکوری‌اصل	۱۳۹۵	ساختار فیزیکی- دانه‌بندی- انعطاف مکان- کیفیت کالبدی- سلسله‌مراتب فضایی- تداوم بصری- کاربرد مناسب رنگ- نورپردازی و روشنایی- آسایش اقلیمی- پوشش گیاهی مناسب- تجهیزات و مبلمان شهری- وجودداشتن آلودگی‌های زیست‌محیطی- کیفیت سکونت- دسترسی به خدمات- اختلاط کاربری‌ها- وجودداشتن زمین‌های رهاشده- فعالیت‌های شبانه- فعالیت‌های بانوان- نفوذپذیری- حمل‌ونقل عمومی- نبودن ازدحام پیاده- نبود ترافیک سواره- تفکیک مناسب سواره و پیاده- سازگاری بصری- سازگاری معنایی- شهرت مکان
پوراحمد و همکاران	۱۳۹۶	وجودداشتن مزاحمت‌های خیابانی- امنیت تردد شبانه در شهر- وضعیت حمل‌ونقل- دسترسی‌پذیری- فیزیک محیط- امکان مشاهده فضا- کیفیت پیاده‌روها- روشنایی- رنگ- پوشش گیاهی- حجاب و پوشش- نظارت‌های عمومی و رسمی و حضور پلیس
براون و همکاران	۲۰۰۴	رعایت سلسله‌مراتب فضایی- نظارت رسمی و غیررسمی- مراقبت از فضا
کلارک و اک	۲۰۰۳	زیبایی بصری- آب و فضای سبز- نظارت رسمی- نظارت غیررسمی- کنترل ورودی‌ها- تعمیر و نگهداری- تابلو و علائم- جداره شفاف- مشارکت شهروندان
هون	۲۰۰۷	دید مطلوب و جداره شفاف- نور مناسب- زندگی شبانه- تعمیر و نگهداری- پرهیز از ایجاد کنج‌های مخفی- دسترسی به کمک- نظارت رسمی- نظارت غیررسمی- کاربری مختلط- سازگاری فعالیت‌ها- تسهیلات پیاده‌روی- خرده‌فروشی- ایجاد حس مالکیت- وجود تابلوها و علائم- زیبایی بصری- خوانایی
لوکاس و همکاران	۲۰۰۷	نظارت طبیعی- تسهیلات پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری- کاربری مختلط- خوانایی- وجود تابلوها و علائم- دسترسی به حمل‌ونقل عمومی- ایجاد حس مالکیت- تعمیر و نگهداری- نور و روشنایی- مبلمان- خرده‌فروشی- سازگاری فعالیت‌ها- امکان برگزاری رویدادهای فرهنگی هنری- زندگی شبانه- پرهیز از ایجاد کنج‌های مخفی
کوزن و همکاران	۲۰۰۸	نظارت رسمی- کنترل ورودی‌ها- تعمیر و نگهداری- تسهیلات پیاده‌روی- سازگاری فعالیت‌ها- زندگی شبانه
راس	۲۰۰۹	نور و روشنایی- نظارت رسمی- نظارت غیررسمی- کنترل ورودی‌ها- تعمیر و نگهداری- دسترسی- تسهیلات پیاده‌روی- مقیاس انسانی- سازگاری فعالیت‌ها
اکبلم	۲۰۱۱	نور و روشنایی- خوانایی- پاکیزگی و وجودداشتن آلودگی- نظارت رسمی- نظارت غیررسمی- کنترل ورودی‌ها- تعمیر و نگهداری- مبلمان و تجهیزات- وجودداشتن کنج‌های مخفی- ترافیک سواره- جداره شفاف- سازگاری فعالیت‌ها- زندگی شبانه
هاشمی و همکاران	۲۰۱۱	نظارت رسمی- توجه به گروه‌های آسیب‌پذیر- نور و روشنایی- فضای سبز- کنترل ورودی‌ها- احساس مالکیت- تعمیر و نگهداری مبلمان و روشنایی- توجه به نقش شهروندان
بیلر	۲۰۱۱	تابلوها و علائم- مالکیت عمومی- وجودداشتن سرویس بهداشتی- تنوع مکان نشستن- اقلیم- نور و روشنایی- دستفروشی- زیبایی بصری- کنترل ورودی‌ها- تسهیلات پیاده‌روی- دسترسی- شهرت محیط- نظارت رسمی- نظارت غیررسمی- زندگی شبانه
پیتر و همکاران	۲۰۱۲	وجودداشتن ساختمان‌های فرسوده- وجودداشتن ابنیه رهاشده- وجودداشتن زمین‌های خالی- وجودداشتن نقاط پنهان- کیفیت مناسب پیاده‌روها
فوستر و همکاران	۲۰۱۲	اختلاط مناسب کاربری‌ها- وجودداشتن انواع آلودگی‌ها- وجودداشتن فعالیت‌های نامتجانس

تصویر شماره ۱- میزان تکرار شاخص‌ها در پژوهش‌های پیشین

در چهار بُعد کالبدی فضایی، عملکردی، بصری ادراکی، زیست محیطی و اجتماعی تفکیک شده‌اند. نمودار تصویر شماره ۲ این دسته‌بندی را نشان می‌دهد.

پس از آن برای نظم‌دهی و تحلیل مناسب‌تر، شاخص‌ها از نظر موضوعی دسته‌بندی و تفکیک شده‌اند. در این دسته‌بندی ۲۵ شاخص به دست آمده از مطالعات کتابخانه‌ای

تصویر شماره ۲- دسته‌بندی شاخص‌های محیطی مؤثر بر احساس امنیت زنان

هکتار و با جمعیتی بالغ بر ۱۷۰۰۰ نفر در متناهی جنوب شرقی شهر شیراز و در منطقه ۷ شهرداری این شهر قرار دارد.

تحلیل داده‌ها

داده‌های حاصل از این مرحله، به کمک نرم‌افزار SPSS ارزیابی و تحلیل شده‌اند و مدل تحلیلی استفاده‌شده، مدل رگرسیون لجستیک ترتیبی است.

جدول شماره ۲، به صورت توصیفی پاسخ افراد را به پرسش‌هایی نشان می‌دهد که درباره وضعیت شاخص‌های محیطی مؤثر بر احساس امنیت زنان این محله هستند.

در مرحله دوم، داده‌ها به صورت کمی جمع‌آوری شده‌اند. برای انجام این کار و به منظور خلاصه‌سازی پس از بازبینی مجدد شاخص‌های حاصل شده از مبانی نظری تعدادی از مهم‌ترین آنها به صورت پرسش‌نامه‌ای در قالب ۱۴ گویه با طیف نگرش‌سنجی لیکرت تدوین شده است.

معرفی محله سهل آباد

مطابق مطالب گفته‌شده، در مرحله دوم پژوهش، بررسی نگرش زنان درباره شاخص‌های محیطی اثرگذار بر احساس امنیت آنان مدنظر است. این محله با وسعت حدود ۱۵۶

جدول شماره ۲- وضعیت احساس امنیت و شاخص‌های محیطی در محله سهل آباد

شاخص	بی‌جواب	خیلی بد	بد	متوسط	خوب	خیلی خوب
رؤیت‌پذیری	۳	۴۴	۷۸	۱۰۴	۶۹	۷۲
نورپردازی	۵	۳۰	۴۶	۱۳۰	۱۳۴	۲۵
زیبایی، پاکیزگی و پاکیزگی محیطی	۱	۶۲	۷۰	۱۲۶	۸۸	۲۳
خوانایی	۳	۲۴	۶۵	۱۱۶	۱۰۱	۶۱
حس تعلق	۵	۸۴	۷۲	۸۸	۷۸	۴۳
آشنایی با فضا	۳	۴۰	۵۷	۹۶	۱۰۶	۶۸
شهرت	۲	۶۴	۷۶	۱۲۷	۸۰	۲۱
اجتماع‌پذیری فضا	۳	۹۷	۸۸	۱۰۳	۵۴	۲۵
نظارت رسمی	۱	۵۷	۹۳	۱۱۶	۶۸	۳۵
نظارت غیررسمی	۴	۳۷	۶۱	۱۰۶	۹۹	۶۳
وجود خرده‌فروشی	۴	۸۷	۸۱	۸۷	۷۴	۳۷
وضعیت پیاده‌رو	۱	۹۵	۸۱	۹۲	۷۸	۲۳
تعداد کاربری‌های فعال در شب	۵	۴۹	۷۷	۱۱۱	۹۰	۳۸

جدول شماره ۳- داده‌های حاصل از اعمال مدل لجستیک ترتیبی بر روی شاخص‌ها

	Estimate	Std. Error	Wald	df	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Q1	0.327	0.076	18.631	1	*,***	0.178	0.475
Q2	0.729	0.1	53.29	1	*,***	0.533	0.925
Q4	0.444	0.085	27.045	1	*,***	0.276	0.611
Q5	0.624	0.089	49.035	1	*,***	0.449	0.799
Q6	0.576	0.078	54.875	1	*,***	0.423	0.728
Q7	0.221	0.077	8.227	1	0.004	0.07	0.371
Q8	0.668	0.09	55.213	1	*,***	0.492	0.844
Q9	-0.035	0.078	0.203	1	0.652	-0.187	0.117
Q10	0.36	0.082	19.35	1	*,***	0.2	0.521
Q12	0.439	0.081	29.114	1	*,***	0.28	0.599
Q14	-0.246	0.074	11.146	1	0.001	-0.391	-0.102
Q15	0.418	0.079	28.224	1	*,***	0.264	0.572
Q16	0.219	0.08	7.41	1	0.006	0.061	0.377
Q18	0.214	0.078	7.523	1	0.006	0.061	0.366

کنیم، درصد میزان تغییر به دست می‌آید. به‌طور خلاصه، در جدول شماره ۴ می‌شود یافته‌های حاصل از آزمون مدل رگرسیون لجستیک ترتیبی را بر شاخص‌ها مشاهده کرد.

برای تحلیل داده‌ها از estimate هر سؤال متغیر e می‌گیریم. e^b نسبت بخت‌ها است و این فرمول نشان می‌دهد به ازای هر واحد تغییر و بهبود در شاخص‌ها احساس امنیت چند برابر می‌شود. اگر میزان آن را از عدد ۱ کم و در عدد ۱۰۰ ضرب

جدول شماره ۴- یافته‌های حاصل از آزمون لجستیک ترتیبی

شاخص	ضریب رگرسیون	نسبت بخت‌ها	تفسیر (درصد تأثیر)
کالبدی تأثیر	۰,۳۲۷	۱,۳۸۷	۳۸,۷
	۰,۷۲۹	۲,۰۷۳	۱۰۷,۳
بصری ادراکی	۰,۴۴۴	۱,۵۵۹	۵۵,۹
	۰,۶۲۴	۱,۸۶۶	۸۶,۶
	۰,۵۷۶	۱,۷۷۹	۷۷,۹
	۰,۲۲۱	۱,۲۴۷	۲۴,۷
اجتماعی	۰,۶۶۸	۱,۹۵۰	۹۵,۰
	-۰,۰۳۳۵	۰,۹۶۶	بی معنا
	۰,۳۶	۱,۴۳۳	۴۳,۳
عملکردی	۰,۴۳۹	۱,۵۵۱	۵۵,۱
	-۰,۲۴۶	۰,۷۸۲	۰,۲۱۸
	۰,۴۱۸	۱,۵۱۹	۵۱,۹
			۲۴,۵
			۲۳,۹

در دسته شاخص‌های بعد اجتماعی، شاخص اجتماع‌پذیری فضا با مقدار معناداری ۰,۶۵۲ در سطح معناداری ۵ درصد، در زمینه بهبود حس امنیت زنان تأثیری را نشان نمی‌دهد. در این دسته، با ۱ سطح بهبود در شاخص‌های نظارت رسمی (حضور پلیس) و نظارت غیررسمی، احساس امنیت زنان به ترتیب ۴۳,۳ و ۵۵,۱ درصد افزایش می‌یابد.

در دسته شاخص‌های عملکردی حضور دست‌فروش‌ها بر احساس امنیت زنان تأثیر منفی داشته است. در همین دسته، ارتقاء پیاده‌مداری تأثیر چشمگیری بر احساس امنیت زنان دارد. مطابق نتایج آزمون، با ۱ سطح بهبود وضعیت پیاده‌مداری حس امنیت زنان ۵۱,۸ درصد افزایش خواهد یافت. بهبود کیفی و کمی وضعیت تنوع کاربری‌ها و نیز کاربری‌های فعال

در دسته شاخص‌های کالبدی فضایی به ازای ۱ سطح کاهش نقاط کور در محله (افزایش رؤیت‌پذیری) احتمال برخورداری زنان از حس امنیت، ۳۸,۷ درصد و به ازای ۱ سطح بهبود وضعیت نورپردازی در محله، احتمال برخورداری آنان از حس امنیت، حدوداً ۲,۰۷ برابر می‌شود.

در دسته شاخص‌های بصری ادراکی با ۱ سطح بهبود در وضعیت عمومی زیبایی محله و پاک‌سازی آن از آلودگی‌های محیطی و بصری احساس امنیت، ۵۵,۹ درصد افزایش می‌یابد. در این دسته، شاخص‌های شهرت محله، خوانایی فضا و حس تعلق با ۸۶,۶، ۷۷,۹ و ۹۵ درصد، بر حس امنیت زنان بیشترین تأثیر را دارند. همچنین، با ۱ سطح ارتقاء وضعیت آشنایی با فضا حس امنیت زنان در محله ۲۴,۷ درصد افزایش می‌یابد.

پاسخ‌دهنده و قادر نبودن آنها به ارزیابی میزان تأثیر آنها بر احساس امنیت.

در دسته شاخص‌های عملکردی حضور دست‌فروش‌ها، بر احساس امنیت زنان تأثیر منفی داشته است. حضور دست‌فروش‌ها یا به عبارتی فروشنده‌های غیررسمی با آن که در بسیاری موارد به افزایش سرزندگی فضا و تحقق حیات شبانه فضاهای شهری کمک می‌کند، در برخی موارد مانند محله مدنظر، فضای اجتماعی امن و مطلوبی را برای حضور زنان فراهم نمی‌سازد. به نظر می‌رسد دلیل تأثیر منفی این شاخص بر احساس امنیت زنان نیز چنین باشد. در همین دسته، توجه به مسئله‌ای چون پیاده‌مداری تأثیر چشمگیری بر احساس امنیت زنان نشان می‌دهد. این موضوع، به‌خصوص در مقیاس محله اهمیت بیشتری پیدا می‌کند و برای تحقق آن در ابعاد عملکردی، بصری و نیز کالبدی‌فضایی باید به این امر توجه و برای آن برنامه‌ریزی کرد.

در مجموع، طبق مرور نتایج پژوهش‌های پیشین و نیز تحلیل نتایج حاصل از این پیمایش، توجه به ابعاد کالبدی‌فضایی، بصری‌ادراکی، عملکردی و اجتماعی در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای محله‌ای ممکن است بر بهبود حس امنیت زنان در این فضاها تأثیرگذار باشد. در ساماندهی فضاها از شاخص‌های هویتی‌ادراکی غافل می‌شوند؛ باین‌حال، این شاخص‌ها به‌طور ویژه‌ای بر احساس امنیت زنان تأثیر می‌گذارند.

برنامه‌ریزی و طراحی درخصوص عملیاتی‌کردن این راهبردها ممکن است از طریق افزایش حس امنیت زنان- به‌صورت یکی از مهم‌ترین گروه‌های استفاده‌کننده از فضاهای شهری- حضور آنان را در عرصه‌های عمومی به‌خصوص در مقیاس محله، تقویت کند.

منابع

بمانیان، م؛ رفیعیان، م. و ضابطیان، ا. (۱۳۸۸). «سنجش عوامل مؤثر بر ارتقاء امنیت زنان در محیط‌های شهری (مورد

شبان، ۲۴،۴ درصد احساس امنیت زنان را افزایش می‌دهد و انتقال و حذف کاربری‌های ناسازگار، به میزان ۲۳،۸ درصد بر بهبود حس امنیت زنان مؤثر است.

بحث و نتیجه

یافته‌های حاصل از اعمال مدل لجستیک ترتیبی بر روی داده‌ها نشان می‌دهد در میان شاخص‌های محیطی مؤثر بر احساس امنیت زنان، وضعیت نورپردازی بیشترین میزان تأثیر را به خود اختصاص داده است. اهمیت تأثیر نورپردازی همان گونه که در ماتریس جدول شماره ۲ و نمودار شماره ۱ نیز دیده می‌شود، در بخش مرور پیشینه پژوهش، از پرتکرارترین شاخص‌ها در میان منابع کتابخانه‌ای بوده است؛ بنابراین، در فرآیند طراحی و برنامه‌ریزی، توجه‌کردن به کیفیت و کمیت نورپردازی معابر و فضاهای عمومی محله، ممکن است تا حد زیادی به بهبود حس امنیت زنان کمک کند.

زیادبودن سهم تأثیر شاخص‌ها در دسته بصری‌ادراکی اهمیت بعد بصری و به‌خصوص، بعد ادراکی را در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای شهری نشان می‌دهد. همان گونه که پیشتر نیز اشاره شد، جنبه ذهنی امنیت زنان، در بسیاری از موارد از بعد عینی آن اهمیت بیشتری دارد و به‌تبع آن، همان گونه که نتایج این تحلیل آماری نیز نشان می‌دهد، شاخص‌های ذهنی و ادراکی و تقویت آنها در فضاهای شهری ممکن است بر بهبود احساس امنیت زنان تأثیر به‌سزایی داشته باشد. در حیطه دانش شهرسازی راهکارهای طراحی و برنامه‌ریزی مشخصی برای ارتقاء این شاخص‌های کیفی وجود دارد.

در بعد اجتماعی نتایج معنادار نبودن تأثیر شاخص اجتماعی‌پذیری فضا را بر احساس امنیت زنان نشان می‌دهند. معنادار نبودن تأثیر این شاخص، باوجود تأکید پژوهش‌های پیشین بر آن، ممکن است به دلیل مسائلی از این قبیل باشد: فقدان فضاهای اجتماع‌پذیر در محله سهل‌آباد و در نتیجه، محسوس نبودن تجربه و درک چنین فضاهایی از جانب زنان

صارمی، ح. و صارمی، م. (۱۳۹۰). «بررسی و تحلیل عوامل مؤثر بر تجلی شهر امن از دیدگاه اسلام»، فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت شهری، ش ۲۷، ص ۷-۱۸.

صالحی، ا. (۱۳۸۷). ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.

ضابطیان، ا؛ بمانیان، م. و رفیعیان، م. (۱۳۸۹). «بررسی الگوی برنامه‌ریزی کاربری فضاهای شهری مؤثر بر افزایش امنیت زنان»، فصلنامه علمی - پژوهشی علوم اجتماعی، ش ۴۸، ص ۱۰۸-۱۴۸.

قاضی‌نژاد، م. و شاکری، ف. (۱۳۹۱). «بررسی و تحلیل جامعه‌شناختی ترس از جرم و رفتارهای غیرمدنی در میان زنان شهر تهران با تأکید بر هویت جنسی و هویت مدنی»، فصلنامه علمی- پژوهشی مسائل اجتماعی ایران، د ۳، ش ۲، ص ۱۸۱-۲۰۲.

کیقبادی، س. (۱۳۹۳). «ارتقاء حضور زنان در فضای شهری با رویکرد توسعه امنیت اجتماعی (نمونه موردی بلوار سجاد مشهد)»، نخستین همایش مهندسی عمران، معماری و مدیریت پایدار شهری، گرگان.

گلی، ع. (۱۳۹۰). «زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی پارک آزادی شیراز)»، فصلنامه علمی- پژوهشی جامعه‌شناسی تاریخی، د ۳، ش ۲، ص ۱۴۳-۱۶۵.

گلی، ع؛ قاسم‌زاده، ب؛ فتح‌بغالی، ع. و رمضان‌مقدم‌واجاری، ی. (۱۳۹۴). «عوامل مؤثر در احساس امنیت اجتماعی زنان در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی پارک ائل‌گلی تبریز)»، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات راهبردی زنان، ش ۶۹، ص ۱۳۶-۹۷.

لطفی، ص؛ بردی، ر. و واحدی، ح. (۱۳۹۴). «ارزیابی مؤلفه‌های کالبدی فضاهای عمومی و تأثیر آن در احساس امنیت اجتماعی شهروندان بابل‌سر»، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، ش ۹،

محدوده اطراف پارک شهر تهران»، فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش زنان، د ۷، ش ۳، ص ۴۹-۶۷.

پوراحمد، ا؛ آروین، م. و رحیم‌پور، ن. (۱۳۹۶). «ارزیابی احساس امنیت زنان در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی منطقه یک اهواز»، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری، ش ۲۳، ص ۵۳-۶۸.

پورجعفر، م؛ محمودی‌نژاد، ه؛ رفیعیان، م. و انصاری، م. (۱۳۸۷). «ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد C.P.T.E.D»، نشریه بین‌المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، ش ۶، ص ۷۳-۸۲.

حاجی‌احمدی همدانی، آ؛ ماجدی، ح. و جهانشاه‌لو، ل. (۱۳۹۴). «بررسی معیارهای تأثیرگذار بر افزایش میزان فعالیت زنان در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی محله پونک (۲۰ متری گلستان) شهر تهران»، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری، ش ۱۴، ص ۴۷-۵۸.

جیکویز، ج. (۱۳۸۶). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی، ترجمه: حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

رحیمی، ل. و پیربابایی، م. (۱۳۹۲). «نقش سازمان‌دهی فضایی و ادراکی خیابان در احساس امنیت عابران، مطالعه موردی شهر تبریز»، فصلنامه علمی - پژوهشی هویت شهر، د ۷، ش ۱۶، ص ۷۱-۸۰.

رضازاده، ر. و محمدی، م. (۱۳۸۷). «طراحی فضای محله‌ای با تأکید بر رویکرد عدالت جنسیتی و چارچوب اصول اخلاق مراقبتی»، فصلنامه علمی - پژوهشی نامه معماری و شهرسازی، ش ۲، ص ۹۲-۷۳.

شکوری اصل، ش. (۱۳۹۵). «شناسایی ویژگی‌های محیطی تأثیرگذار بر احساس امنیت بانوان در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی محلات مخصوص و سلامت منطقه ۱۱ شهر تهران»، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری، ش ۲۱، ص ۹۱-۷۷.

- Brown, B. B. Perkins, D. D. & Brown .G. (2004) "Crime, New Housing, and Housing Incivilities in A First-Ring Suburb: Multilevel Relationships Acrosstime." *Housing*, 16 (6): 301-345.
- Cozens, P. Saville, G. and Hillier, D. (2005) "Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED): A Review and Modern Bibliography." *Journal of Property Management*, 23 (5): 328-356.
- Foster, S. and Giles-Corti, B. and Knuiam, M. (2011) "Neighbourhood Design and Fear of Crime: A Social Ecological Examination of the Correlates of Residents' Fear In New Suburban Housing Developments." *Health & Place*, 16 (6): 1156-1165.
- Moser, C O.N. (2004) "Urban Violence and Insecurity: An Introductory Roadmap." *Environment and Urbanization*, 16 (2): 3-16.
- Pain, R. (2000) "Place, Social Relations and the Fear of Crime: A Review." *Progress in Human Geography*, 24 (3): 365-387
- Pitner, R. O. and Man Soo, Y. and Brown, E. (2012) "Making Neighborhoods Safer :Examining Predictors of Residents' Concerns About Neighborhood Safety." *Environmental Psychology*, 32: 43-49.
- Jagori, T. (2010) *Understanding Woman's Safety: Toward a Gender Inclusive City*, Delhi: Jagori.
- Ray, C. Jeffery. (1971) *Crime prevention through environmental design*, London: Sage Publications.
- ص ۱۵۴-۱۳۱.
- لنگ، ج. (۱۳۸۱). آفرینش نظریه معماری؛ نقش علوم رفتاری در طراحی محیط. ترجمه: علیرضا عینی‌فر. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- لینچ، ک. (۱۳۸۴). شکل خوب شهر، ترجمه: سیدحسین بحرینی، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- مدنی‌پور، ع. (۱۳۸۷). فضاهای عمومی و خصوصی شهر، ترجمه: فرشاد نوریان، تهران: شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری.
- مدیری، آ. (۱۳۸۵). «جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر»، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، ش ۲۲، ص ۲۸-۱۱.
- نیومن، ا. (۱۳۸۷). خلق فضاهای قابل دفاع. ترجمه: فایزه رواقی و کاوه صابر. تهران: انتشارات طحان.
- Bell, Wendy. (1998) "Women and Community Safety." *Bell Planning Associates South Australia*, 32: 1-26.
- Brenda, S. A. Yeoh, Pei Lin Yeow. (1997) "Where Women Fear to Tread: Images of Danger and the Effects of Fear of Crime in Singapore." *Geo Journal*, 43 (3): 273-286.
- Burton, E. & Lynne, M. (2006) *Inclusive Urban Design: Streets for Life*, London: Architectural Press.